

Vydává federální ministerstvo financí ve spolupráci se Státní bankou československou ve vydavatelství *Economia, a. s., Praha*

© federální ministerstvo financí

Adresa redakce: Vinohradská 49,
120 74 Praha 2

Telefon: 253 018 nebo 2110, linka 361

Vedoucí redaktor: Ing. Ivan Kočárník, CSc.

Publishers: Federal Ministry of Finance in Cooperation with Czechoslovak State Bank in Publishing House *Economia, Prague*

© Federal Ministry of Finance

Editor's Office: Vinohradská 49,
120 74 Prague 2, CSFR

Editor in Chief: Ivan Kočárník

OBSAH

Věra KAMENÍČKOVÁ: O fiskální politice v roce 1992 — a nejen o ní	573
Pavel DVOŘÁK: Exogenní vlivy, rozpočtový deficit a veřejný dluh	578
Aleš BULÍŘ: Monetární kritéria v modelu kompetitivního bankovníctví	591
Rudolf OLŠOVSKÝ: Prostředky MMF — zdroje a jejich užití	610

Finance a úvěr v zahraničí

Václav VYBÍHAL: Crédit Agricole a její participace na rozvoji francouzského zemědělství	618
---	-----

Recenze

Aleš BULÍŘ: Poptávka po penězích (David E. W. Laidler)	623
--	-----

Informace

Ludmila NUTILOVÁ: Nov� vzdělávací středisko pro pracovníky územních finančních orgánů	628
Informace pro �ten�e	628

Uprostřed  isla:

Celoro n  rejt rk časopisu *Finance a  v r*

CONTENTS

Věra KAMENÍČKOVÁ: Fiscal Policy in 1992 (and Further Aspects)	573
Pavel DVOŘÁK: Exogenous Influences, Budget Deficit, and Public Debt	578
Aleš BULÍŘ: Monetary Targets in the Model of Competitive Banking	591
Rudolf OLŠOVSKÝ: Means of the IMF — Sources and Outlays	610

Finance and Credit Abroad

Václav VYBÍHAL: Cr�dit Agricole and Its Participation in French Agriculture Development	618
---	-----

Book Review

Aleš BULÍŘ: The Demand for Money (David E. W. Laidler)	623
--	-----

Information

Ludmila NUTILOVÁ: New Educational Centre for Tax Authority Officials	628
Information for Readers	628

In the middle of this issue:

Journal Year Index

Redak n  rada: ing. Aleš Bul ř MSc., CSc., ing. Belo Bos k, CSc., Ing. Jozef Dan o, CSc., ing. Miroslav Hrn iř, DrSc., ing. Miroslav Kerouš, ing. Jaroslav Klapal, ing. Ivan Ko arn k, CSc., ing. Antonín Kotulán, CSc., ing. Vratislav Kulhánek, ing. Ivan Mikloš, Vladimír Rudlov k, CSc., ing. Miroslav Purkyně, dr. ing. Dušan Tr ska, CSc., prof. ing. Miroslav Tuček, CSc., ing. Peter Vajda, CSc., ing. Anton Vavro, CSc., doc. ing. Karol Vlachynsk y, CSc., ing. Jaromír Zahradník

DT: 336.1/5 (437)

O fiskální politice v roce 1992 — a nejen o ní

Věra KAMENÍČKOVÁ*

Rok 1992 je nejen druhým rokem realizace ekonomické reformy, ale i rokem, kdy padlo definitivní rozhodnutí o osudu federace. Nejasnosti, které toto rozhodnutí doprovázely, však poznamenaly ekonomický vývoj v průběhu roku. Diskuse o tom, jakým směrem vést ekonomickou reformu, nahradily diskuse o budoucích vztazích mezi ČR a SR, které v mnoha směrech odváděly pozornost od aktuálních ekonomických problémů.

Rok 1992 je i rokem, kdy se objevily první náznaky ekonomického oživení. Zatím sice jen v určitých oblastech, ale spolu s pozitivním vývojem vnějších vztahů, zaměstnanosti a koneckonců i inflace je to určitý signál o správnosti nastoupeného směru.

O roku 1992 se tedy nedá v žádném případě říci, že by byl rokem bezproblémovým. Neodehrály se v něm takové změny jako v roce loňském, kdy došlo k liberalizaci cen a zahraničněobchodních vztahů, začala privatizace a zavedla se konvertibilita čs. koruny. S plnou měrou se však začalo projevovat úzké místo reformního procesu — nízká míra přizpůsobivosti podnikatelských subjektů změnám podmínek jejich fungování.

Velké změny typu liberalizace cen a další lze zavést k určitému datu. Reakce podniků na tyto změny je velkou neznámou a predikce je zatížena značnou nejistotou. Z ekonomické teorie lze čerpat informace o tom, jak funguje kapitalistická ekonomika a jaké místo v ní má politika hospodářská a její součást: politika fiskální. Teoretický rámec transformace „centrálně plánované“ ekonomiky v tržní

* Ing. Věra Kameníčková, CSc., pracovnice MF ČR
Příspěvek redakce obdržela 3. 11. 1992.

systém je možné vytvořit až na základě zkušeností zemí, které tuto změnu podstupují.

Ekonomický a společenský systém se utváří pod nezanedbatelným vlivem historických zkušeností a zvláštností té které země. I když lze ve všech tržních systémech najít shodné rysy, odlišnosti v „detailech“ mohou být značné. Navíc ekonomický systém nefunguje v uzavřeném prostoru; obvykle bývá více či méně propojen se svým okolím, což je zvláště důležité u malých zemí. Ekonomická politika pak musí svými opatřeními reagovat nejen na potřeby domácí ekonomiky, ale v určité míře i na vývoj okolí.

Pokud jde o čtyři hlavní charakteristiky ekonomického vývoje, vstupovalo Československo do roku 1992 s těmito záměry:

- ekonomický růst: pokles o 3—6 %,
- nezaměstnanost: 15 %,
- inflace: 12—15 %,
- vnější vztahy: pasivum běžného účtu 0,5—1 mld. USD.

Odhad výsledků v těchto čtyřech oblastech nebyl o nic méně obtížný než v roce 1991. Rok 1991 byl netypický a toto tvrzení platí stejnou měrou pro rok 1992. I nadále přetrvávají problémy se statistickou evidencí, což samozřejmě znesnadňuje přijímat opatření v reálném čase a bez zbytečných zpoždění. Dostupné statistické ukazatele ne vždy adekvátně odrážejí ekonomickou realitu a poskytují včasné informace.

V čem byl rok 1992 specifický? Byl to rok voleb, které vždy poznamenávají ekonomickou politiku. Byl to rok závěrečných příprav a „spuštění“ velké privatizace, která by měla přispět ke zmírnění nejistot řady podniků ohledně jejich budoucnosti. Byl to rok rozvleklých schvalovacích procedur při přijímání nových zákonů či novel existujících zákonů. A konečně to byl rok, jehož první polovinu poznamenaly nekonečné diskuse o míře samostatnosti Slovenska v rámci federace a druhou polovinu diskuse o rozdělení federace a o charakteru budoucích vztahů mezi samostatnou Českou a samostatnou Slovenskou republikou.

Očekávané výsledky za rok 1992 vypadají takto:

- ekonomický růst: pokles o cca 7—9 %,
- nezaměstnanost: cca 5 %,
- inflace: cca 12 %,
- vnější vztahy: aktivum běžného účtu méně než 1 mld. USD.

Hodnocení ekonomické politiky na základě těchto čtyř charakteristik je obtížné. Vždy záleží na úhlu pohledu, resp. na tom, co se považuje pro danou zemi v daném čase za nejdůležitější — ekonomický růst, nízká míra inflace, malá nezaměstnanost, či minimální zahraniční dluh? A z tohoto důvodu se hodnocení budou vždy rozcházet. Důležitým aspektem při hodnocení je také úvaha o tom, co tyto výsledky znamenají pro budoucnost. Koneckonců v současné době jde již o minulost, která je však významná ve směru čerpání poznatků pro hospodářskou politiku v obdobích příštích.

Fiskální politika vstupovala do roku 1992 s cílem podpořit transformaci čs. ekonomiky opatřeními k vytváření tržního prostředí, k podpoře ekonomického růstu a k udržení inflace v přijatelných mezích. Soustava rozpočtů byla koncipována jako v zásadě vyrovnaná. Rozpočty se obecně zaměřily na snížení neefektivních přerozdělovacích procesů — dále se omezily dotace podnikovému sektoru; transfery obyvatelstvu naopak vzrostly.

Jednotlivá opatření fiskální politiky v průběhu roku odrážejí jednak záměry fiskální politiky, jednak její reakci na vývoj ekonomické reality.

V lednu se snížila dovozní přírážka pro zboží určené pro výrobní spotřebu z 15 na 10 %. V zájmu sjednocení daňového zatížení byla zavedena dovozní daň na dovozy fyzických osob se stejnou sazbou, jakou má daň z obratu pro příslušné zboží. Ministerstva financí ČR a SR přijala opatření, podle kterého lze na dobu dvou let osvobodit některé nově založené podnikatelské subjekty od daně z příjmu.

V souladu se zákonem o SBCS začala od února všechna tři ministerstva financí kryt průběžné deficity svých rozpočtů emisí pokladničních poukázek.

V březnu byla schválena novela rozpočtových pravidel pro ČR, která zvýšila limit na záruky poskytované z rozpočtu na úvěry ze 6 mld. Kčs na 10 % příjmů rozpočtu v daném roce.

V rámci boje proti růstu daňových úniků stanovilo FMF v dubnu pravidlo, že odpočet daně z obratu při vývozu je možné provést jen po předložení dokladu o uskutečnění vývozu.

Ministerstva financí připravila návrhy zákona o nové soustavě daní, zákona o dani z přidané hodnoty, dani z příjmů, dani z nemovitostí, dani dědické a darovací, dani z převodu majetku a dani silniční a jejich sazeb a dále návrh zákona o správě a výkonu daní. Tyto zákony byly postupně schváleny v průběhu dubna a května.

V rámci změny financování komplexní bytové výstavby byly v květnu a v srpnu v ČR emitovány obligace na získání zdrojů pro tyto investice. V témže měsíci stanovila vláda SR nový limit na záruky ze státního rozpočtu na úvěry ve výši cca 19 mld. Kčs.

V červnu byly zvýšeny důchody v průměru o 200 Kčs, což si vyžádá cca 5,9 mld. Kčs rozpočtových prostředků. Nově se stanovila hranice maximálního důchodu, která nyní činí 3 800 Kčs, minimální důchod byl stanoven pro jednotlivce ve výši 1 980 Kčs a pro dvojici ve výši 3 360 Kčs.

Vyhláškou FMF byl ukončen prodej a poskytování služeb za tuzexové poukázky akciovou společností Tuzex.

V rámci přípravy na přechod od daně z obratu k dani z přidané hodnoty byly v září zvýšeny sazby daně z obratu u benzínu, cigaret, piva a destilátů.

V návaznosti na nižší výnos některých daní se v ČR v říjnu přistoupilo na restriktivní rozpočtových výdajů o 15,3 mld. Kčs.

Krácení výdajů se promítlo do následujících položek:

věcné výdaje rozpočtových a příspěvkových organizací	1,8 mld. Kčs
neinvestiční výdaje podnikům	1,0 mld. Kčs
investiční dotace	0,2 mld. Kčs
všeobecná pokladní správa	6,3 mld. Kčs
dotace územním rozpočtům	6,0 mld. Kčs

Řadu opatření k zajištění průběhu velké privatizace doplnilo v lednu vládní nařízení o podmínkách použití investičních bodů investičními privatizačními fondy. Podle tohoto nařízení musí každý privatizační fond investovat své body minimálně do deseti akciových společností; podíl jednoho fondu v jedné akciové společnosti nesmí překročit 20 %; podíl jednoho zakladatele fondu v jedné akciové společnosti nesmí překročit 40 %.

Koncem února byla ukončena registrace držitelů investičních kupónů — jejich počet přesáhl 8,5 mil. osob. Předkolo první vlny kupónové privatizace — předání kupónů investičním fondům — bylo zahájeno 17. února a ukončeno 26. 4. Investičním fondům svěřilo investiční body přes 5 mil. osob.

Do první vlny kupónové privatizace bylo zařazeno 1 491 akciových společností. Federální fond národního majetku založil 61 akciových společností, Český fond 943 akciových společností a Slovenský fond 487 akciových společností. Na kupóny připadl majetek v celkové hodnotě 299,4 mld. Kčs. Výchozí kurs akcií se stanovil na tři akcie za sto bodů.

První kolo první vlny kupónové privatizace začalo 18. května, druhé kolo 8. července, třetí kolo 26. srpna a čtvrté kolo 14. října. Koncem července bylo rozhodnuto, že druhá vlna kupónové privatizace se uskuteční v obou republikách odděleně.

V oblasti cenové deregulace se uskutečnily tyto změny cen:

- v lednu se zvýšily ceny služeb spojených s bydlením (odvoz odpadků, kontrola a čištění komínů, likvidace splašků, čištění žump, domovní úklid, používání výtahu); zrušily se slevy na děti u cen těchto služeb;
- v červnu se zvýšily základní sazby nájemného za užívání obytné a vedlejší plochy bytu; zvýšily se ceny jízdného ve vnitrostátní autobusové dopravě;
- v červenci se zvýšila maximální hranice pro čisté nájemné v domech obecních, soukromých, podnikových, státních, v domech lidových bytových družstev a v tzv. nájemních domech;
- v září se zvýšily maximální ceny užitkové a odpadní vody pro domácnosti; zvýšily se i ceny lůžkových a lehátkových lístků ve vnitrostátní železniční dopravě;
- v říjnu se zvýšily ceny poštovních výkonů a upravily se podmínky pro účtování místních telefonních hovorů.

Na vývoj v měnové oblasti reagovala měnová politika řadou opatření. V lednu byl upraven koš měn, podle kterého se stanoví devizový kurs Kčs. V průběhu roku snížila SBČS dvakrát diskontní sazbu (v březnu z 9,5 na 9 %, v srpnu na 8 %). Od července platí novela devizového zákona, podle kterého se princip vnitřní směnitelnosti rozšiřuje na všechny podnikatelské subjekty.

V návaznosti na vývoj zásoby peněz v ekonomice rozhodla bankovní rada SBČS o pravidelných emisích poukázek SBČS. K 1. říjnu se zvýšily povinné minimální rezervy komerčních bank u SBČS. První reeskont směnek se uskutečnil v červenci a v témže měsíci se také zavedl lombard na zástavu cenných papírů.

V rámci měnové deregulace zrušila SBČS v dubnu maximální odchylku úrokových sazeb od diskontu, která platila pro komerční banky. Od března přestala uplatňovat úvěrové limity vůči menším bankám a od října je nepoužívá ani vůči velkým bankám.

V roce 1992 byla založena řada institucí, jejichž cílem je podpora podnikání v nejširším slova smyslu. V lednu vznikla Českomoravská záruční a rozvojová banka na podporu drobného a středního podnikání. V únoru se podepsala zakládací listina Exportní garanční a pojišťovací společnosti (EGAP, a. s.), jejímž smyslem je podpora vývozu. V témže měsíci zahájila činnost Bratislavská mezinárodní burza (jedná se o komoditní burzu). V březnu byla zřízena příspěvková organizace Agentura pro zahraniční investice a rozvoj ČR se sídlem v Praze, zaměřená na podporu vstupu zahraničního kapitálu. Zakládací listina a. s. Burza cenných papírů Praha byla podepsána v červenci.

Z řady událostí, které ovlivnily vývoj Československa v roce 1992, je patrně nejdůležitější snaha o „definitivní“ vyřešení státoprávního uspořádání. To, že padlo rozhodnutí o vytvoření samostatné ČR a SR, má svůj význam samo o sobě.

Ukončily se tím nekonečné diskuse o tom, kdy ještě je (již evidentně nefunkční) federace ještě „funkční“. Diskuse v této oblasti získaly nové zaměření — racionalizace vztahů mezi ČR a SR vzhledem k ekonomickým potřebám a politickým možnostem. Jejich „konečné“ řešení však přesahuje rámec fiskální politiky federace, i když bude mít značný vliv na formování fiskální politiky České republiky a Slovenské republiky. Koneckonců souladný pohyb ve fiskální a měnové oblasti (resp. možnosti spolupráce na obou stranách) bude úhelným kamenem budoucího spojení obou republik.

SUMMARY

Fiscal Policy in 1992 (and Further Aspects)

This paper brings a list of measures adopted during 1992 to improve economic performance and smooth transition process in Czechoslovakia. They partly reflect intentions of economic policy, partly they respond to unexpected changes in economic reality. Fiscal and monetary policies are described as well as new market institutions that were founded in this period. Several price changes which took place in 1992 are listed here, too. A brief description of coupon privatization is given in this paper.